

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Факультет педагогіки та психології
Кафедра психології та соціальних наук

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ О.А.Кузнецова

28 серпня 2020 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

Ступінь магістра

Галузь знань

01 Освіта

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.04 Середня освіта (Математика)

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.08 Середня освіта (Фізика)

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.03 Середня освіта (Історія)

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.02 Середня освіта (Російська мова і література)

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.02 Середня освіта (Мова і література)

Спеціальність: 016. Спеціальна освіта

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.13 Середня освіта

(музичне мистецтво)

Спеціальність: 013. Початкова освіта

Спеціальність: 012. Дошкільна освіта

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.05 Середня освіта(Біологія та здоров'я людини)

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.11 Середня освіта(Фізична культура)

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 032. Історія та археологія

Спеціальність: 035. Філологія

Предметна спеціальність 035.01 Українська мова і література

Спеціальність: 035. Філологія

Предметна спеціальність 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша-німецька

Спеціальність: 035. Філологія

Предметна спеціальність 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша-англійська

Галузь знань 23 Соціальна робота

Спеціальність: 231. Соціальна робота

Галузь знань 12 Інформаційні технології

Спеціальність: 122. Комп'ютерні науки

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 052. Політологія

Спеціальність: 053. Психологія

Спеціальність: 292 Міжнародні економічні відносини

Спеціальність: 051 Економіка

Галузь знань 07 Управління та адміністрування

Спеціальність: 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Спеціальність: 071 Облік і оподаткування

ПРОГРАМУ РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Миколаївський національний університет імені
В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Шпачинський Ігор Леонідович, кандидат філософських наук,
доцент кафедри психології та соціальних наук

Програму схвалено на засіданні кафедри психології та соціальних наук
Протокол № 1 від «28» серпня 2020 року

Завідувач кафедри Исаєв (Савенкова І. І.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією факультету

Протокол № 1 від «28» серпня 2020 року
Голова навчально-методичної комісії Чугусва І. С. (Чугусва І. С.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол № 1 від «28» серпня 2020 року
Голова навчально-методичної комісії університету Кузнцова О. А. (Кузнцова О. А.)

Анотація

Дисципліна «Філософія освіти» належить до переліку нормативних дисциплін у соціально-гуманітарній підготовці студентів усіх галузей знань другого (магістерського) рівня у закладах вищої освіти України. Сьогодні філософія освіти набула певного статусу з-поміж інших форм гуманітарного знання, оскільки знаходиться в безперервному процесі формування щодо тенденцій гуманізації та інтеграції знання. Становлення проблемного поля філософії освіти відбувається завдяки постійному аналізу конкуруючих парадигм освіти – класичної освітньої парадигми та парадигми вільної освіти. Навчальна дисципліна «Філософія освіти» змістовно зіставляється з циклом дисциплін соціально-гуманітарного напрямку: «Філософія», «Психологія», «Соціологія», «Філософія науки», «Логіка», «Культурологія».

Ключові слова: філософія, філософія освіти, освітнє середовище, педагогіка, технологія, культура.

Anotation

The discipline "Philosophy of Education" belongs to the list of normative disciplines in the social and humanitarian training of students of all fields of knowledge of the second (master's) level institutions of higher education of Ukraine. Today, the philosophy of education has acquired a certain status among other forms of humanitarian knowledge, as it is in a continuous process of formation on the trends of humanization and integration of knowledge. The formation of the problem field of the philosophy of education is due to the constant analysis of competing paradigms of education - the classical educational paradigm and the paradigm of free education. The discipline "Philosophy of Education" is meaningfully compared with the cycle of disciplines of socio-humanitarian direction: "Philosophy", "Psychology", "Sociology", "Philosophy of Science", "Logic", "Culturology".

Keywords: philosophy, philosophy of education, educational environment, pedagogy, technology, culture.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “**Філософія освіти**” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів Спеціальність: 014. Середня освіта за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Математика) Спеціальність: 014. Середня освіта за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Фізика) Спеціальність: 014. Середня освіта за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Історія) Спеціальність: 014. Середня освіта за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Українська мова і література) Спеціальність: 014. Спеціальність: 016. Спеціальна освіта Спеціальність: 014. Середня освіта за освітньо-професійною програмою Середня освіта(музичне мистецтво) Спеціальність: 013. Початкова освіта Спеціальність: 012. Дошкільна освіта Спеціальність: 014. Середня освіта за освітньо-професійною програмою Середня освіта(Фізична культура) Спеціальність: 032. Історія та археологія Спеціальність: 035. Філологія за освітньо-професійною програмою Українська мова і література Спеціальність: 035. Філологія за освітньо-професійною програмою Германські мови та літератури (переклад включно), перша-німецька Спеціальність: 035. Філологія за освітньо-професійною програмою Германські мови та літератури (переклад включно), перша-англійська Спеціальність: 231. Соціальна робота Спеціальність: 122. Комп’ютерні науки Спеціальність: 053. Психологія Спеціальність: 292 Міжнародні економічні відносини Спеціальність: 051 Економіка Спеціальність: 072 Фінанси, банківська справа та страхування Спеціальність: 071 Облік і оподаткування.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є цілі, цінності, ідеали освіти в сучасному суспільстві, їхнє співвідношення з технологіями і практичними засобами, а також аналіз результатів та критеріїв їхньої оцінки.

Міждисциплінарні зв’язки: філософія, логіка, філософія науки, соціологія, антропологія, соціальна філософія? педагогіка.

Програма навчальної дисципліни складається з трьох кредитів.

1. Мета, завдання навчальної дисципліни та очікувані результати:

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни “Філософія освіти” є:

- формування такого практичного світогляду людини, який би щонайкраще поєднував її професійну діяльність із загальними цивілізаційними цінностями, закладеними в основу системи освіти;
- вчити і виховувати;
- максимальний розвиток людських якостей;
- максимальний розвиток творчого потенціалу людини.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни “Філософія освіти” є:

- розробка нових філософських концепцій, які повинні стати загальнотеоретичною основою розвитку світогляду;
- впровадження певного існуючого типу культури, світогляду, його основних елементів у безпосереднє життя суспільства;
- співвідношення двох завдань педагогічної діяльності: 1) забезпечення передачі здобутків існуючих досягнень культури від покоління до покоління, тобто її суспільної спадкоємності, і 2) виховання у людей нового типу культури, її нових світоглядно-філософських основ.

Програмні результати навчання:

ПР 1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР 3. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.

ПР 6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв’язок, оцінювати якість.

ПР 9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПР 10. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

ПР 11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК 4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК 8. Здатність розробляти та управляти проектами.

ЗК 9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

II. Фахові:

ФК 7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

ФК 8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

ФК 9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин/3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Філософія освіти, її роль та місце в системі філософського знання. Актуальність “філософії освіти”. Поняття “філософія освіти”, предмет і завдання. Основні методологічні концепції гуманітарного знання. Структура філософії освіти.

Тема 2. Філософське розуміння сутності освіти в історичному контексті. Виховання у Первісному суспільстві. Перші школи світової цивілізації. Феномен античної філософської школи. Філософсько-педагогічні погляди Сократа, Платона, Аристотеля та Демокріта. Християнство та інститут освіти в епоху Середніх віків. Розвиток філософії освіти в епоху Відродження і Нового часу. Історична ретроспектива філософії освіти XIX/

Тема 3. Національні аспекти філософії освіти в Україні.

Історія розвитку філософії освіти в Україні. Філософія освіти Григорія Сковороди. Освіта в Україні і світі (сучасні реалії). Концептуальні засади філософії освіти в Україні та їх впровадження в педагогічну практику. Законодавчо-нормативне забезпечення освітянської галузі в Україні.

Тема 4. Науково-філософський спосіб сприйняття дійсності.

Актуальність науково-філософського способу сприйняття дійсності. Роль теорії еволюції у науково-філософському світогляді. Поняття “еволюція” у контексті науково-філософського світогляду. Поняття “буття” у контексті науково-філософського світогляду.

Тема 5. Духовні виміри людського буття. Загальнолюдські цінності.

Духовність – один з інтегруючих елементів суспільства. Роль цінностей у структурі буття особистості. Світоглядні засади особистості – основа педагогічної діяльності. “Золоте правило моралі” та його вплив на розвиток філософії освіти. Біблейські заповіді – основа внутрішнього абстрактного образу особистості. Система освіти як транслятор норм і цінностей буття. Моральні максими Л. Толстого. Формування української ціннісно-нормативної моделі. Ціль і мета як відношення та передбачуваний результат.

Тема 6. Естетичний вимір філософії освіти.

Проблема естетичної освіти та виховання у європейській філософській думці. Естетичне в освітньо-виховному процесі. Основні функції процесу естетичного виховання. Особливий статус мистецтва в освітньо-виховному процесі.

Тема 7. Гендерна освіта.

Методологія вивчення. Співвідношення термінів: гендер, педагогіка, освіта. Гендерна педагогіка (теорія). Гендерна педагогіка в аудиторії.

Тема 8. Менеджмент навчально-виховної діяльності як предмет філософії освіти.

Філософська рефлексія явища менеджменту освіти. Генеза менеджменту освіти. Природа менеджменту освіти. Сутність менеджменту освіти. Зміст менеджменту освіти. Форми менеджменту освіти. Види менеджменту освіти.

Рівні менеджменту освіти. Педагогічний менеджмент як несанкціонований вплив змісту освіти на мислення і поведінку особистості. Концептуалізація управління освітою на початку ХХІ століття.

Тема 9. Педагогічна епістемологія

Поняття “знання” є ключовим для епістемології. Походження знань, їхній спосіб існування і відтворення, а також взаємні зв'язки між різними знаннями є ключовими проблемами епістемології. Водночас, погляд на самі знання може бути різним, залежно від того, який аспект знань постає вирішальним для тих чи інших цілей. Так, для науки знання вимагають одних критеріїв, або, як кажуть філософи науки, “верифікації”, тобто перевірки на істинність, для релігії – зовсім інших, ще інших для моралі. Педагогіка також має власний погляд на знання. Тому варто говорити про наукову, релігійну, моральну тощо епістемологію, а також про епістемологію педагогічну.

Тема 10. Сучасний філософсько-освітній дискурс

Вплив сучасних соціокультурних тенденцій на систему освіти виявляється в:

- 1) посиленні її ролі як джерела ідей, нового знання, технології, інформації;
- 2) усвідомленні імперативу виживання і глобальної відповідальності за свої дії, що визначається мірою духовного у кожній людині;
- 3) урізноманітненні соціальних укладів суспільства, що зумовлює потребу в гнучкості мислення, сприйняття світу та діалозі культур.

Таким чином, означений соціокультурний контекст зумовлює процес кардинальних змін в освіті, і, відповідно, перегляду в zasadничих принципів освітньої політики. Вони як кінцеві орієнтири освітньої діяльності з неминучістю повинні збігатися із стратегічними орієнтирами суспільства. Позаяк сфера освіти, виконуючи роль трансляції соціокультурного досвіду людства і забезпечення у такий спосіб можливостей входження нових поколінь в активне соціальне життя, має своєю безпосередньою функцією відтворення суспільного організму, а саме його базових цінностей, духовних орієнтирів та стратегічних інтересів.

3. Рекомендована література

Базова література

Підручники і навчальні посібники

1. Бестужев-Лада И. В. Философия, культура, образование / И. В. Бестужев-Лада // Вопросы философии. – 1999. – № 3.
2. Гершунский Б. С. Философия образования для ХХІ века / Гершунский Б. С. – М. : Совершенство, 1998. – 608 с. – (В поисках практико-ориентированных образовательных концепций).
3. Гессен С. И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию / Гессен С. И. ; [отв. ред. и сост. П. В. Алексеев]. – М. : Школа-Пресс, 1995. – 448 с.
4. Гусейнов А. А. Выражение кризиса и симптомы обновления / А. А. Гусейнов // Вопросы философии. – 1999. – № 3.
5. Гусинский Э. Н. Введение в философию образования / Э. Н. Гусинский, Ю. И. Турчанинова. – М. : Логос, 2001. – 224 с.
6. Канке В. А. Основы философии / Канке В. А. – М., 2003. – 256 с.
7. Карпов А. О. Принципы научного образования / А. О. Карпов // Вопросы философии. – 2004. – № 11.

8. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / Кремень В. Г. – К., 2005. – 250 с.
9. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум / Кремень В. Г. – К., 2007. – 350 с.
10. Кудин В. А. Образование в судьбах народов / Кудин В. А. – К., 2006. – 256 с.
11. Куринський В. О. Самоосвітні роздуми / Куринський В. О. – К., 1991. – 356 с.
12. Лугай В. С. Філософія сучасної освіти / Лугай В. С. – К., 1996. – 250 с.
13. Михайлов Ф. Т. Философия образования: её реальность и перспективы / Ф. Т. Михайлов // Вопросы философии. – 1999. – № 8.
14. Роджерс К. Р. Становление человека / Роджерс К. Р. – М., 1994. – 456 с.
15. Розин В. М. Философия образования : учеб. пособ. / В. М. Розин, С. К. Булдаков. – Кострома : КГУ им. Н. А. Некрасова, 1999. – 284 с.
16. Стюпин В. С. Проблема аксиологического базиса современного образования / В. С. Стюпин // Вопросы философии. – 1999. – № 3.
17. Філософія виховання : навч. посіб. / [Євдокімов В. І., Єфімець О. П., Култаєва М. Д. та ін.] ; керівник авт. кол. М. Д. Култаєва. – Харків : Харківський державний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, 2001. – 272 с.
18. Філософські абриси сучасної освіти : Монографія / [авт. кол. : Предборська І., Вишинська Г., Гайденко В., Гамрецька Г. та ін.] ; за заг. ред. І. Предборської. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2006. – 226 с.
19. Фомичева И. Г. Философия образования: некоторые подходы к проблеме / Фомичева И. Г. – Новосибирск : СО РАН, 2004. – 242 с.
20. Цикін В. О. Синергетика та освіта : нові підходи : Монографія / В. О. Цикін, О. В. Брижаний. – Суми : СумДПУ, 2005. – 276 с.

Головні першоджерела

1. Аристотель. Никомахова этика // Аристотель. Этика. – М., 2002. – 356 с.
2. Бергсон А. Творческая эволюция / Бергсон А. – М., 2001. – 308 с.
3. Гегель Г. Лекции по истории философии / Гегель Г. // Сочинения. – М., 1936. – Т. 9. – 507 с.
4. Кастельс М. Информационная эпоха : экономика, общество и культура / Кастельс М. ; [пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана]. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
5. Коменский А. Я. Избранные педагогические сочинения / Коменский А. Я. – М., 1982. – 458 с.
6. Маклюэн М. Галактика Гутенберга : Становление человека печатающего / Маршал Маклюэн ; [пер. с англ. И. О. Тюриной]. – М. : Фонд "Мир", 2005. – 496 с.
7. Овчинников Н. Ф. Знание – болевой нерв философской мысли (к истории концепций знаний от Платона до Поппера) / Н. Ф. Овчинников // Вопросы философии. – 2001. – № 1. – С. 83–113.
8. Павлов С. Ю. Образование как проблема индивидуального самосознания / С. Ю. Павлов // Философские науки. – 2003. – № 2. – С. 81–90.
9. Паск Г. Обучение как процесс создания системы управления / Гордон Паск // Кибернетика и проблемы обучения ; Сб. переводов под ред. А. И. Берга. – М., 1970. – С. 30–45.
10. Пищулин Н. П. Образование как философская проблема / Н. П. Пищулин // Философские науки. – 2005. – № 1. – С. 7–27.
11. Платон, Аристотель. Пандейя : Восхождение к доблести / [сост. и отв. ред. Г. Б. Корнетов]. – М. : УРАО, 2003. – 480 с.
12. Пригожин И. Р. Философия нестабильности / И. Р. Пригожин // Вопросы философии. – 1991. – № 6.
13. Поппер К. Нищета историзма / К. Поппер // Вопросы философии. – 1992. – № 9.
14. Шопенгауэр А. Об интересном / Шопенгауэр А. – М. : Наука, 1997. – 457 с.
15. Хакен Г. Информация и самоорганизация. Макроскопический поход к сложным системам / Хакен Г. – М., 1991. – 450 с.

16. Фрейре П. Педагогіка пригноблених / Пауло Фрейре ; [пер. з англ. О. Дем'янчук]. – К. : Юніверс, 2003. – 168 с.
17. Фрейре П. Формування критичної свідомості / Пауло Фрейре ; [пер. з англ. О. Дем'янчук]. – К. : Юніверс, 2003. – 176 с.
18. Эйнштейн М. К философии возможного. Введение в посткритическую эпоху / М. К. Эйнштейн // Вопросы философии. – 1999. – № 26.
19. Юнг К. Г. Сознание и бессознательное / Юнг К. Г. – СПб., 1997. – 350 с.

Допоміжна література

1. Абасов З. А. Традиционное и инновационное в современном российском образовании / З. А. Абасов // Философские науки. – 2005. – № 9. – С. 101–114.
2. Абрамов Ю. Ф. Картина мира и информация / Абрамов Ю. Ф. – Иркутск : Иркут. ун-т, 1988. – 192 с. – (Философские очерки).
3. Алексеева И. Ю. Человеческое знание и его компьютерный образ / Алексеева И. Ю. – М. : Наука, 1992. – 209 с.
4. Аношкина В. Л. Образование. Инновация. Будущее / В. Л. Аношкина, С. В. Резванов. – Ростов-на-Дону : РО ИПК и ПРО, 2001. – 176 с. (Методологические и социокультурные проблемы).
5. Кримський С. Б. Запити філософських смислів / Кримський С. Б. – К., 2003. – 250 с.
6. Паламарчук В. Ф. Інноваційні процеси в педагогіці / В. Ф. Паламарчук // Педагогічні інновації в сучасній школі. – К., 1994.
7. Васильєва Т. В. Афіньська школа філософії / Васильєва Т. В. – М., 1985. – 350 с.
8. Ильин В. В. Философия богатства. Человек в мире денег / Ильин В. В. – К., 2005. – 500 с.
9. Тоффлер Е. Футурошок / Тоффлер Е. – М., 1997. – 250 с.
10. Долженко О. В. Очерки по философии образования / Долженко О. В. – М., 1995. – 350 с.
11. Образование в конце XX века (Материалы круглого стола) // Вопросы философии. – 1992. – № 9.
12. Философия образования в перспективе XXI века. – М., 1992. – 450 с.
13. Печчеи А. Человеческие качества / Печчеи А. – М., 1982. – 450 с.
14. Князева Е. Н., Курдюмов С. М. Синергетика как новое мировоззрение: диалог с И. Пригожиным / Е. Н. Князева, С. М. Курдюмов // Вопросы философии. – 1992. – № 12.
15. Давыдов В. В. Проблемы развивающегося обучения / Давыдов В. В. – М., 1988. – 360 с.
16. Миронов В. Б. Век образования / В. Б. Миронов // Человечество на рубеже XXI века. – М., 1990. – 250 с.
17. Саймон Б. Общество и образование / Саймон Б. – М., 1989. – 260 с.
18. Савицкий И. О философии глобального образования / И. О. Савицкий // Философия образования для XXI века. – М., 1992. – 250 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://filosof.historic.ru> – Цифрова бібліотека з філософії.
2. http://platonanet/load/knigi_po_filosofii/Page-199 - Книги по філософії.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання:

- Перелік питань для контролю та самоперевірки завдань самостійної роботи;
- Тестові завдання;
- Поточний контроль знань з дисципліни - письмова КР;

Загальна підсумкова оцінка формується за результатами поточного контролю, контролю за самостійною роботою студентів та підсумкового контролю.